

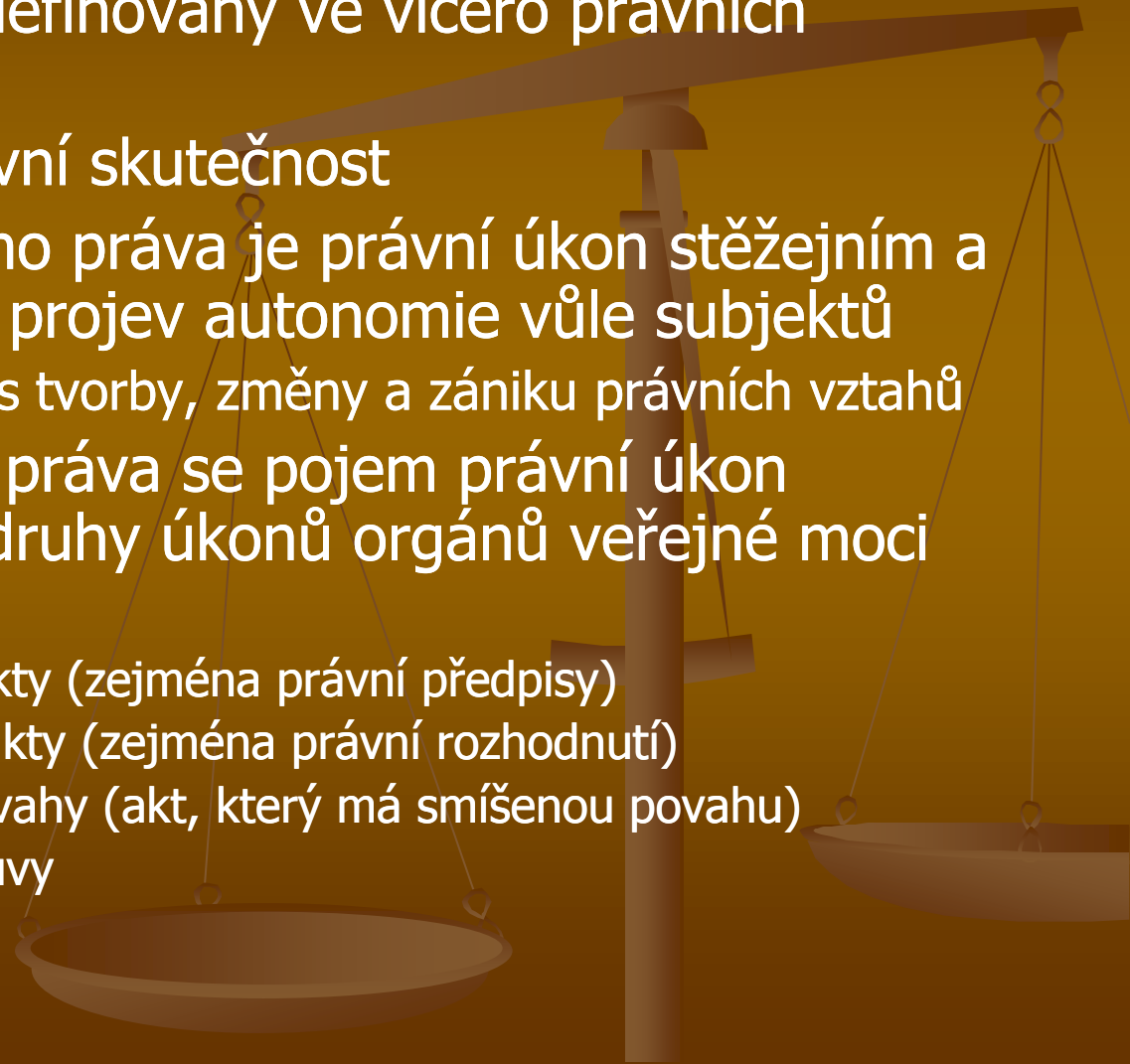

Právní úkony. Systém věcných práv

JUDr. Lukáš Hlouch, Ph.D.
KPT PrF MU v Brně

Právní úkon – pohled de lege lata

- Jde o legální pojem definovaný ve vícero právních předpisech
- Jde o subjektivní právní skutečnost
- Pro oblast soukromého práva je právní úkon stěžejním a výchozím pojmem – projev autonomie vůle subjektů
 - Základní mechanismus tvorby, změny a zániku právních vztahů
- Pro oblast veřejného práva se pojem právní úkon neužívá pro zvláštní druhy úkonů orgánů veřejné moci
 - Teorie aktů
 - Normativní právní akty (zejména právní předpisy)
 - Individuální právní akty (zejména právní rozhodnutí)
 - Opatření obecné povahy (akt, který má smíšenou povahu)
 - Veřejnoprávní smlouvy

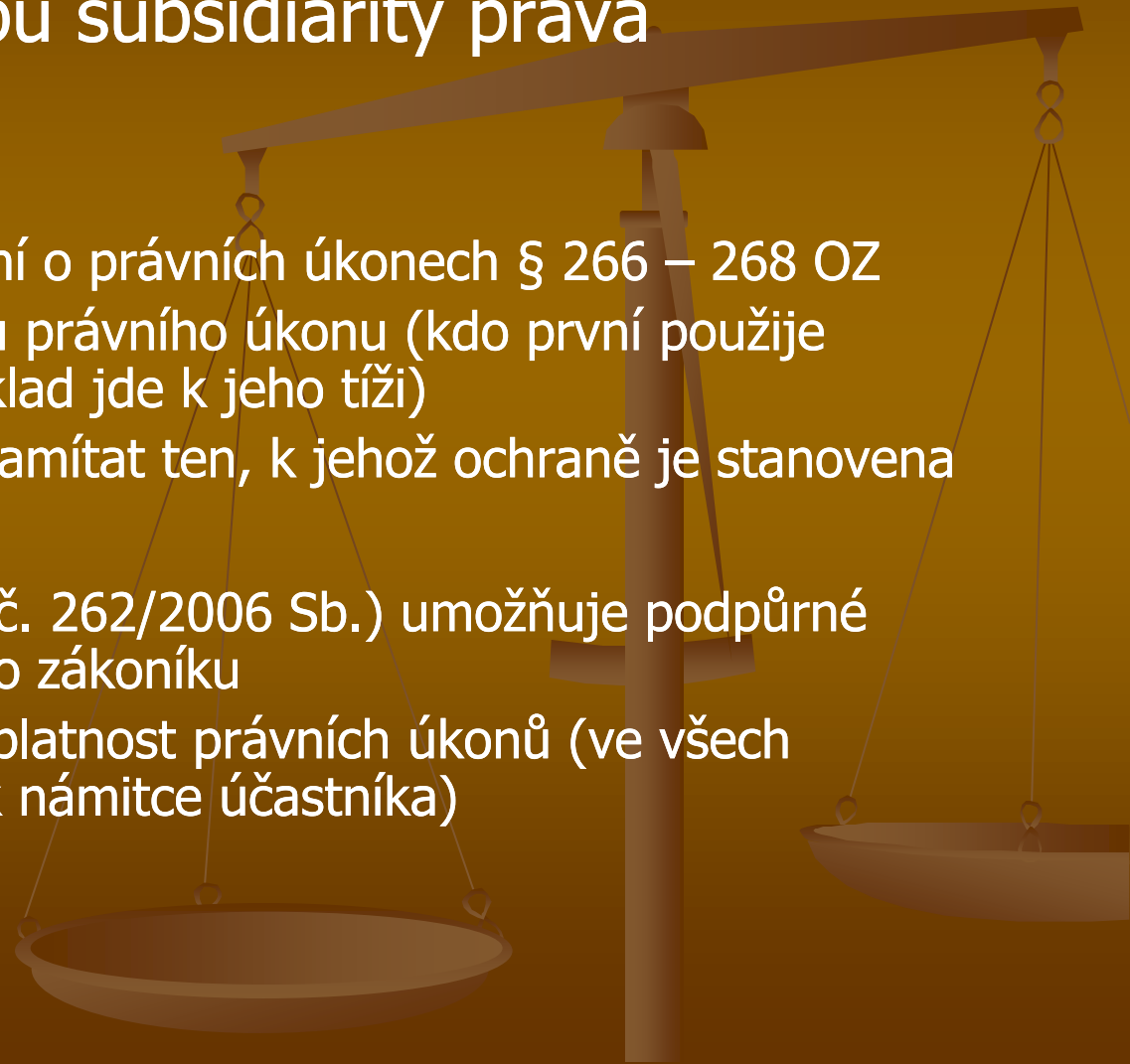

Soukromoprávní vymezení právních úkonů

- Jde o realizaci autonomie vůle subjektů práva právně relevantním způsobem, jehož cílem je způsobit právní následky (**horizontální vztahy**)
- Občanské právo
 - § 34 občanského zákoníku (z. č. 40/1964 Sb.):
 - Právní úkon je **projev vůle** směřující zejména ke **vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností**, které právní předpisy s takovým projevem spojují
 - právní úkon je jednotou vůle a jejího projevu
 - pro jeho výklad je důležitý jeho obsah
 - Typologie právních úkonů podle stran, formy, zaměření a dalších kritérií

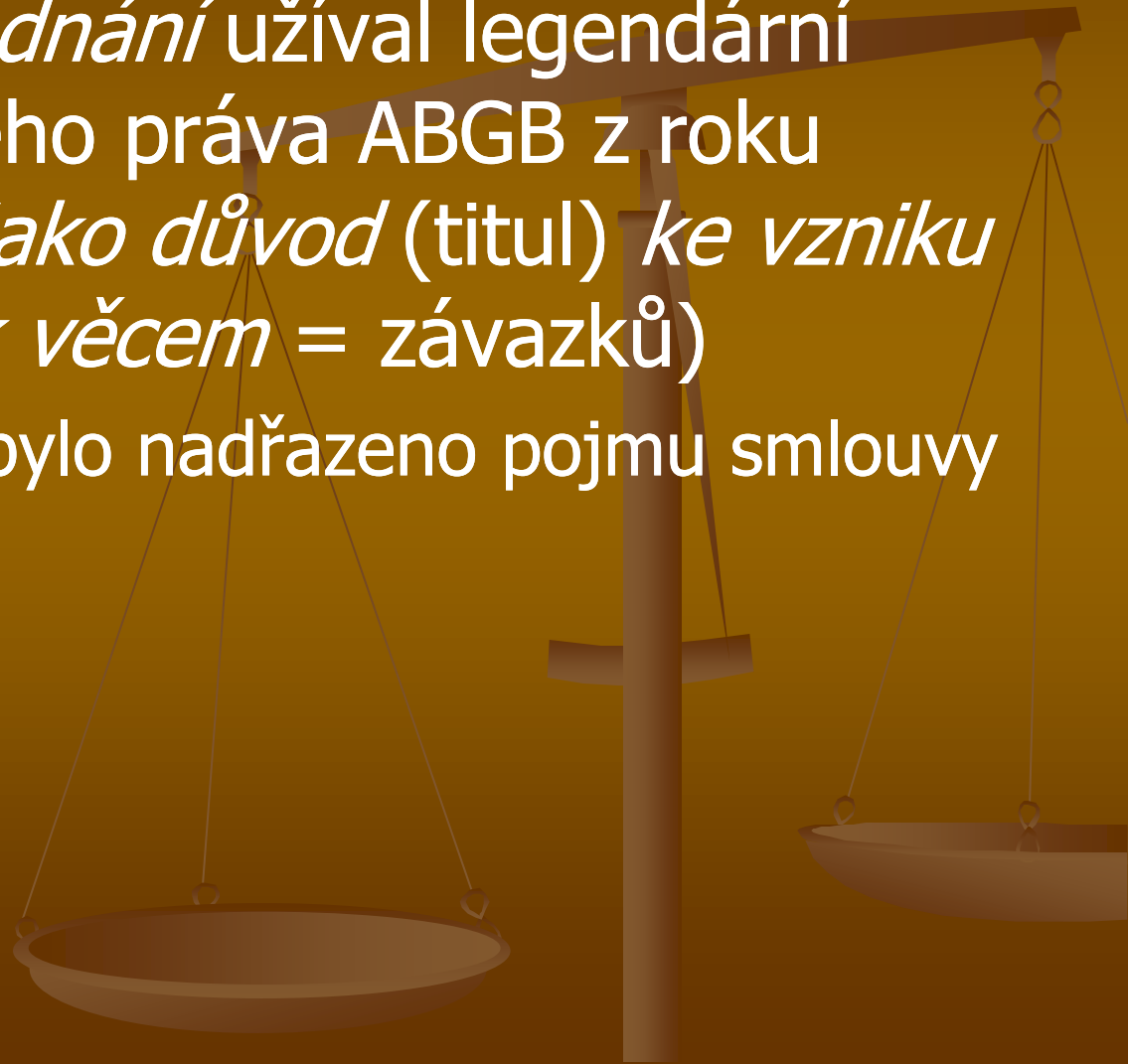
Další soukromoprávní odvětví

- Vycházejí z principu subsidiarity práva občanského
 - Obchodní právo
 - Některá ustanovení o právních úkonech § 266 – 268 OZ
 - Jiné pojetí výkladu právního úkonu (kdo první použije nejasný výraz, výklad jde k jeho tíži)
 - Neplatnost musí namítat ten, k jehož ochraně je stanovena
 - Pracovní právo
 - Zákoník práce (z. č. 262/2006 Sb.) umožňuje podpůrné použití občanského zákoníku
 - Pouze relativní neplatnost právních úkonů (ve všech případech pouze k námitce účastníka)

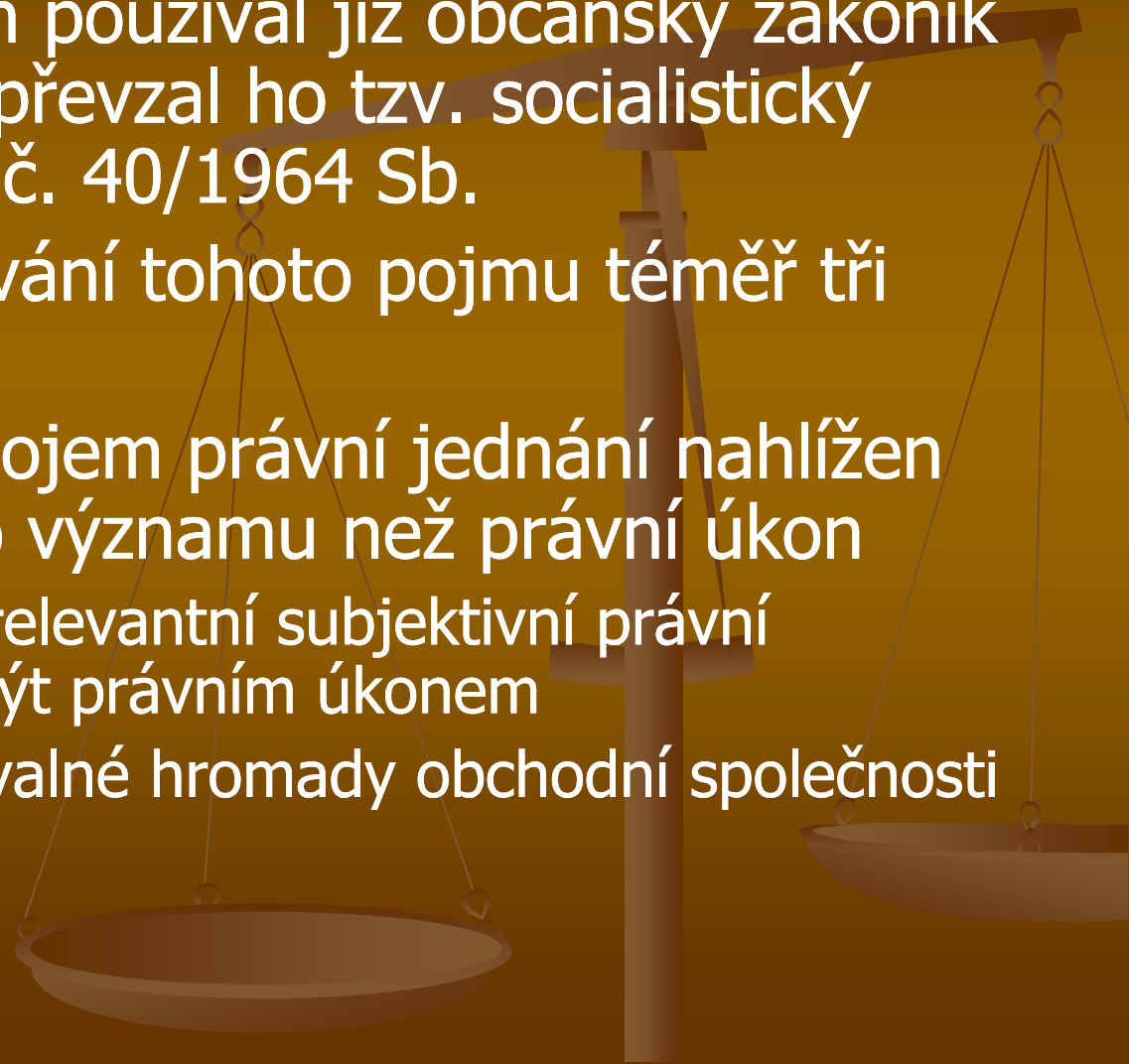
Právní jednání a právní úkon pohled historický II.

- Pojem *právní jednání* užíval legendární kodex občanského práva ABGB z roku 1811 (§ 859 – *jako důvod (titul) ke vzniku osobních práv k věcem = závazků*)
 - Právní jednání bylo nadřazeno pojmu smlouvy

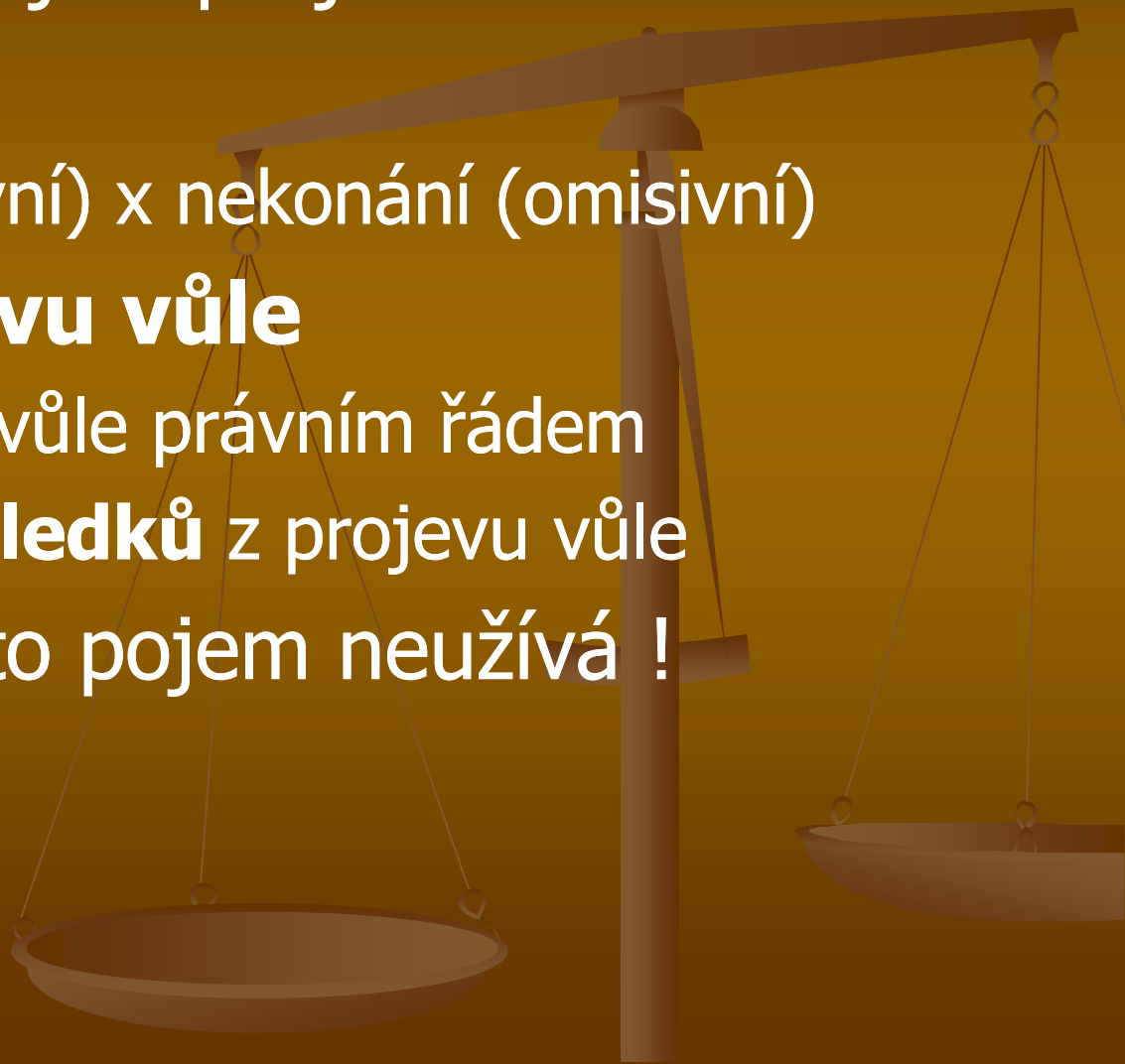
Právní jednání a právní úkon

- Pojem právní úkon používal již občanský zákoník č. 141/1950 Sb. a převzal ho tzv. socialistický občanský zákoník č. 40/1964 Sb.
 - vznik tradice užívání tohoto pojmu téměř tři čtvrtě století
- V současnosti je pojem právní jednání nahlížen jako pojem širšího významu než právní úkon
 - Ne každá právně relevantní subjektivní právní skutečnost musí být právním úkonem
 - Např. rozhodnutí valné hromady obchodní společnosti

Definiční znaky právního úkonu - § 34

- jednota vůle a jejího projevu
- projev vůle
 - Konání (komisivní) x nekonání (omisivní)
- zaměření **projevu vůle**
 - uznání projevu vůle právním řádem
 - nastoupení **následků** z projevu vůle
- nový kodex tento pojem neužívá !

Náležitosti právního úkonu

- **Náležitosti subjektu**

(způsobilost k právním úkonům, způsobilost k právům a povinnostem)

- **Náležitosti vůle** (skutečná, svobodná, vážná, prostá omylů)

- **Náležitosti projevu vůle**

(srozumitelná, určitá, v náležité formě)

- **Shoda vůle a jejího projevu**

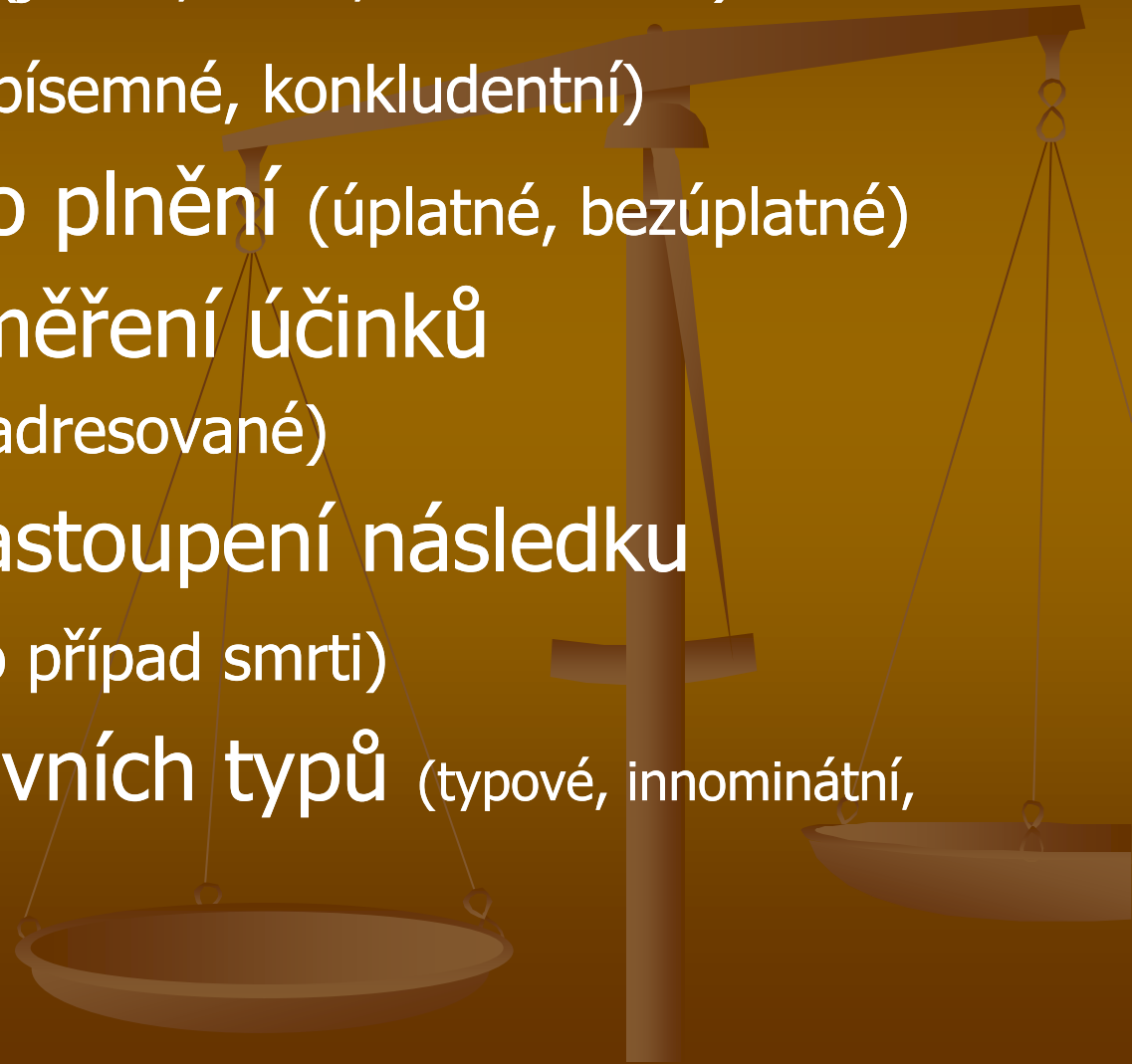
(omyl vědomý, nevědomý)

- **Náležitosti předmětu** (možný, dovolený)

Dělení právních úkonů

- dle počtu stran (jedno, dvou, vícestranné)
- dle formy (ústní, písemné, konkludentní)
- dle majetkového plnění (úplatné, bezúplatné)
- dle vzniku a zaměření účinků
(adresované, neadresované)
- dle okamžiku nastoupení následku
(mezi živými, pro případ smrti)
- dle úpravy smluvních typů (typové, innominátní, smíšené)

Vznik právního úkonu

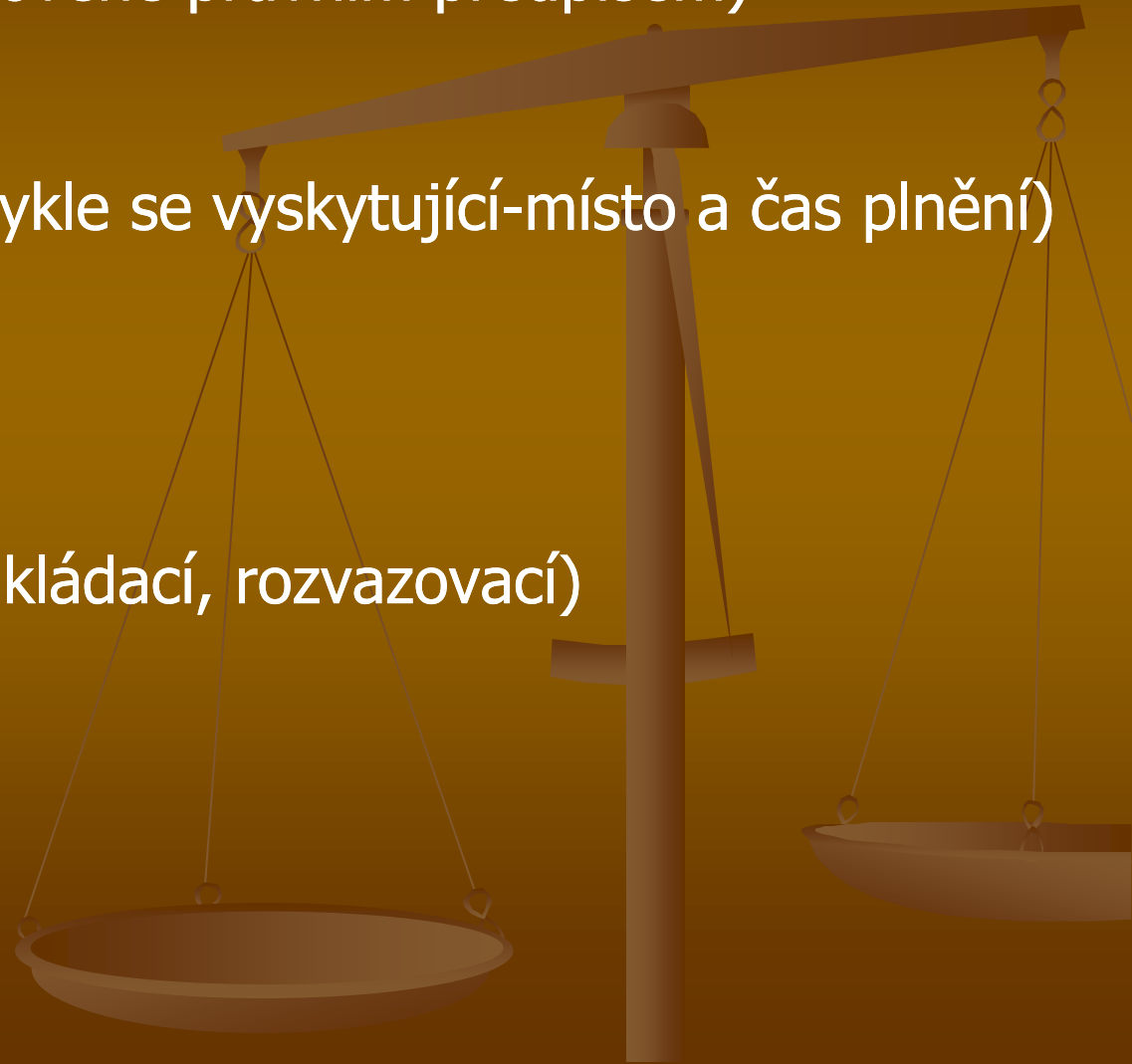
- Jednostranné neadresované (okamžikem projevu vůle)
- Jednostranné adresované (dojitím projevu vůle adresátovi)
- Dvoustranné
 - oferta
 - akceptace
 - smluvní konsens

➤ perfekce x platnost x účinnost

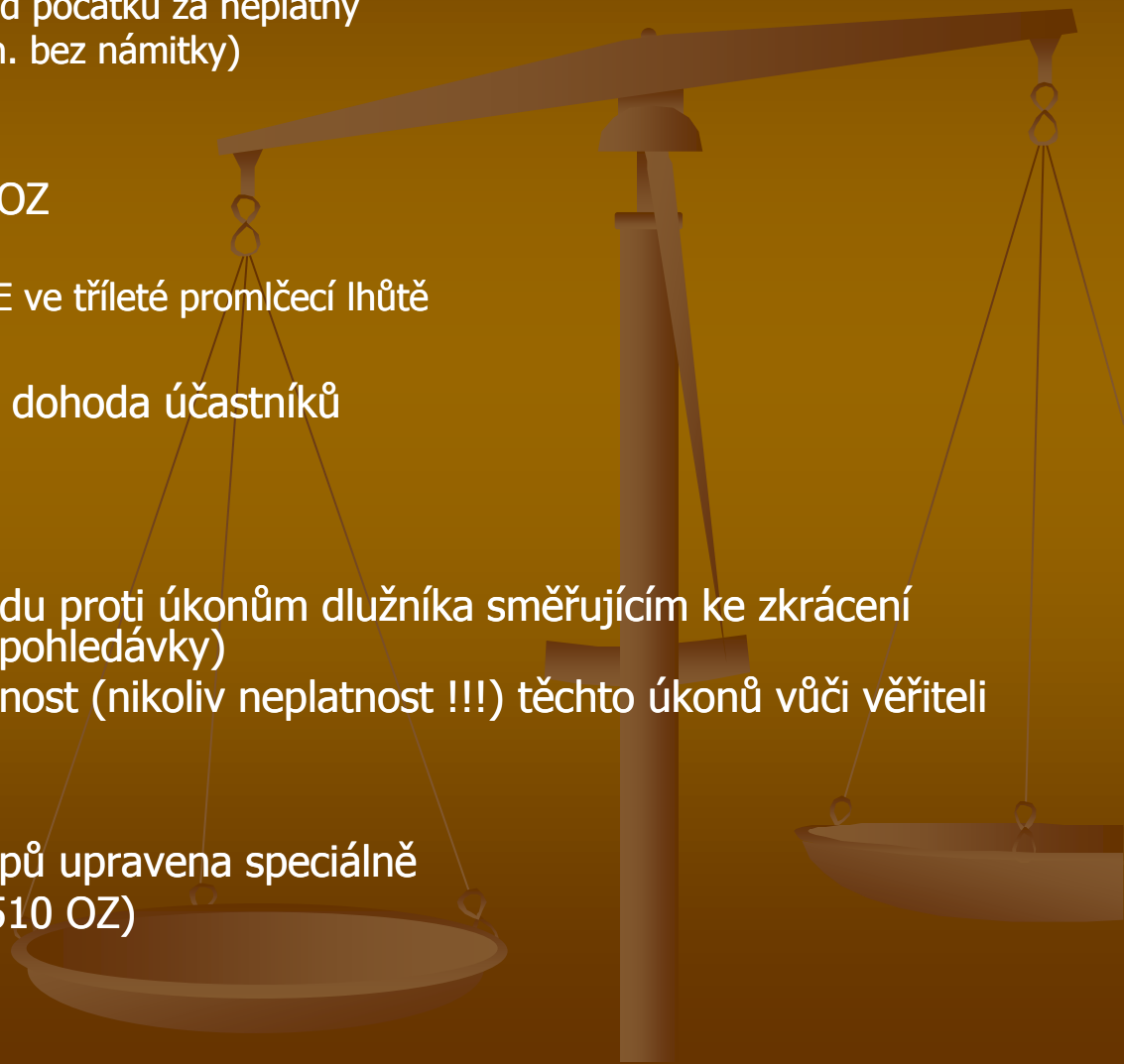
Obsahové složky právních úkonů (NÁLEŽITOSTI)

- **podstatné** (stanovené právním předpisem)
- **pravidelné** (obvykle se vyskytující-místo a čas plnění)
- **nahodilé**
 - podmínky (odkládací, rozvazovací)
 - stanovení doby
 - příkaz

Vady právních úkonů a jejich následky

- nicotnost/absolutní neplatnost
 - Nicotnost = právní úkon vůbec nevznikl (OZ výslovně neupravuje)
 - Absolutní neplatnost (§ 37, § 38, § 39, § 40 OZ)
 - Právní úkon se považuje od počátku za neplatný
 - Přihlíží se k ní ex offio (tzn. bez námitek)
- relativní neplatnost (§ 40 a)
 - Taxativní výčet ustanovení OZ
 - Jen k NÁMITCE účastníka
 - Toto právo SE PROMLČUJE ve tříleté promlčecí lhůtě
- odstoupení od smlouvy
 - Stanovuje-li to zákon, nebo dohoda účastníků
 - Např. tíseň (§ 49)
- Odporovatelnost (§ 42a OZ)
 - Možnost podat odpor u soudu proti úkonům dlužníka směřujícím ke zkrácení věřitele (jeho vymahatelné pohledávky)
 - Výsledkem je právní neúčinnost (nikoliv neplatnost !!!) těchto úkonů vůči věřiteli
- Odpovědnost za vady
 - U jednotlivých smluvních typů upravena speciálně
 - Obecná úprava (§ 499 - § 510 OZ)

Nový občanský zákoník z. č. 89/2011 Sb.

- Účinnost (zatím) nastavena k 1. 1. 2014
- Díl 1. - § 545 a násl.

- § 545:

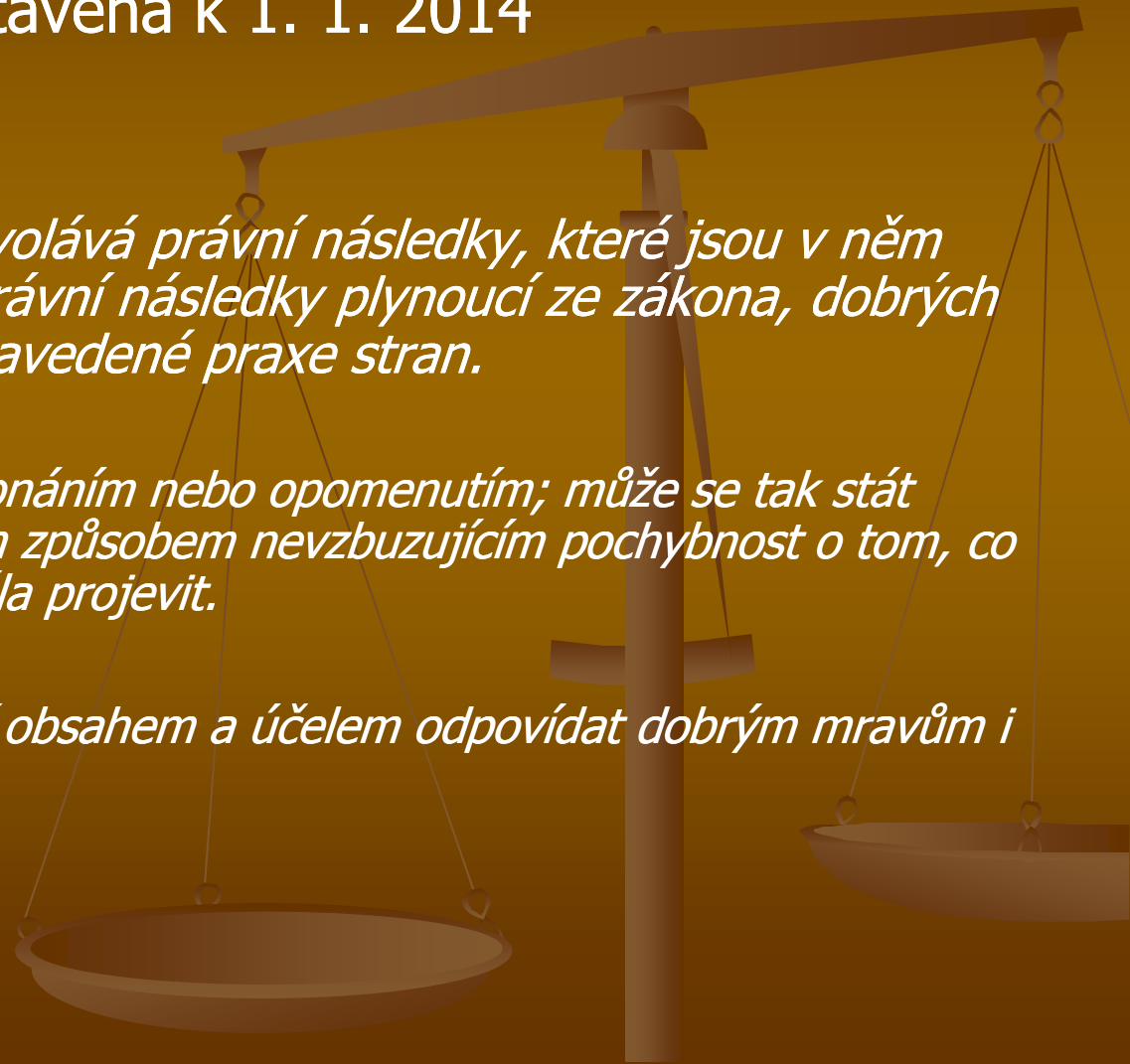
Právní jednání vyvolává právní následky, které jsou v něm vyjádřeny, jakož i právní následky plynoucí ze zákona, dobrých mravů, zvyklostí a zavedené praxe stran.

- § 546

Právně lze jednat konáním nebo opomenutím; může se tak stát výslovně nebo jiným způsobem nevzbuzujícím pochybnost o tom, co jednající osoba chtěla projevit.

- § 547

Právní jednání musí obsahem a účelem odpovídat dobrým mravům i zákonu.

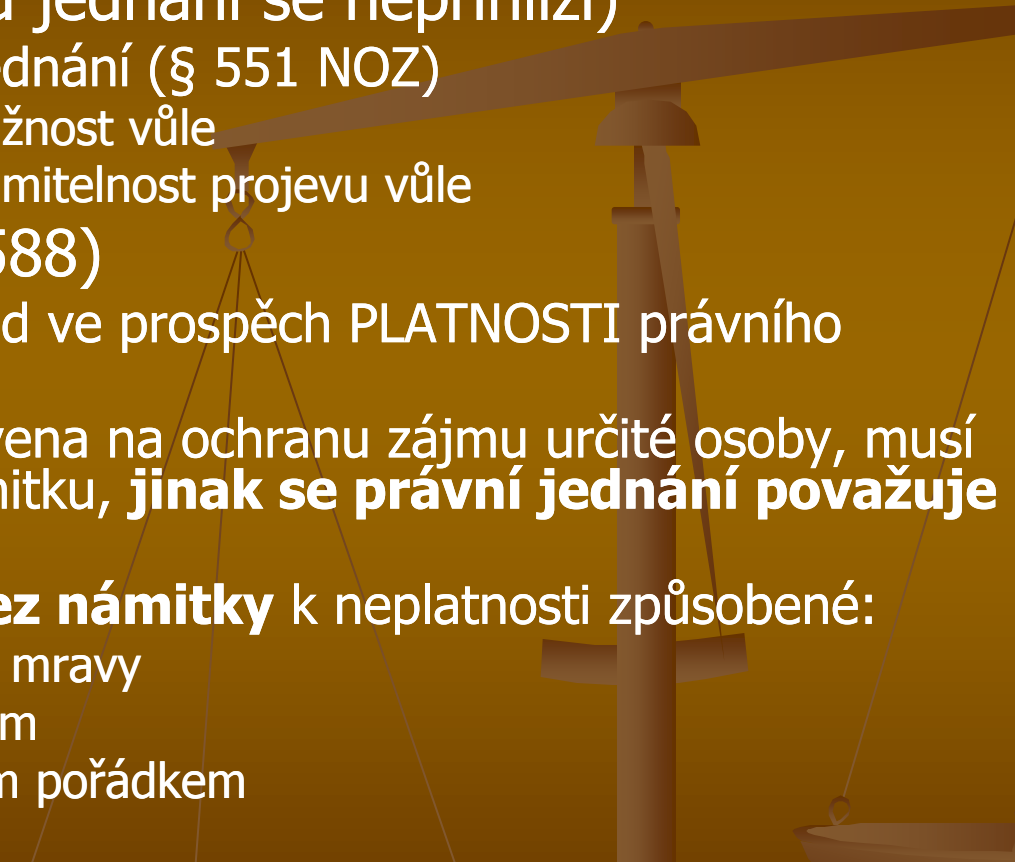
Důvody ke změně právní úpravy

- Pojem právní úkon byl označen za „přežitek“ socialistického práva
- S některými dalšími právními termíny zavedl do občanského práva hmotného procesní terminologii („právní úkon“, „účastník“)
- Zpochybnění potřeby definice „právního jednání“ či „právního úkonu“ s tím, že se jedná o intuitivní záležitost
- Sjednocení právní úpravy tohoto problému pro celé soukromé právo
- Princip diskontinuity nové právní úpravy
 - Návaznost na období první republiky (nepřijatý vládní návrh čsl. občanského zákoníku z roku 1937)

Právní jednání a jeho výklad podle nového OZ

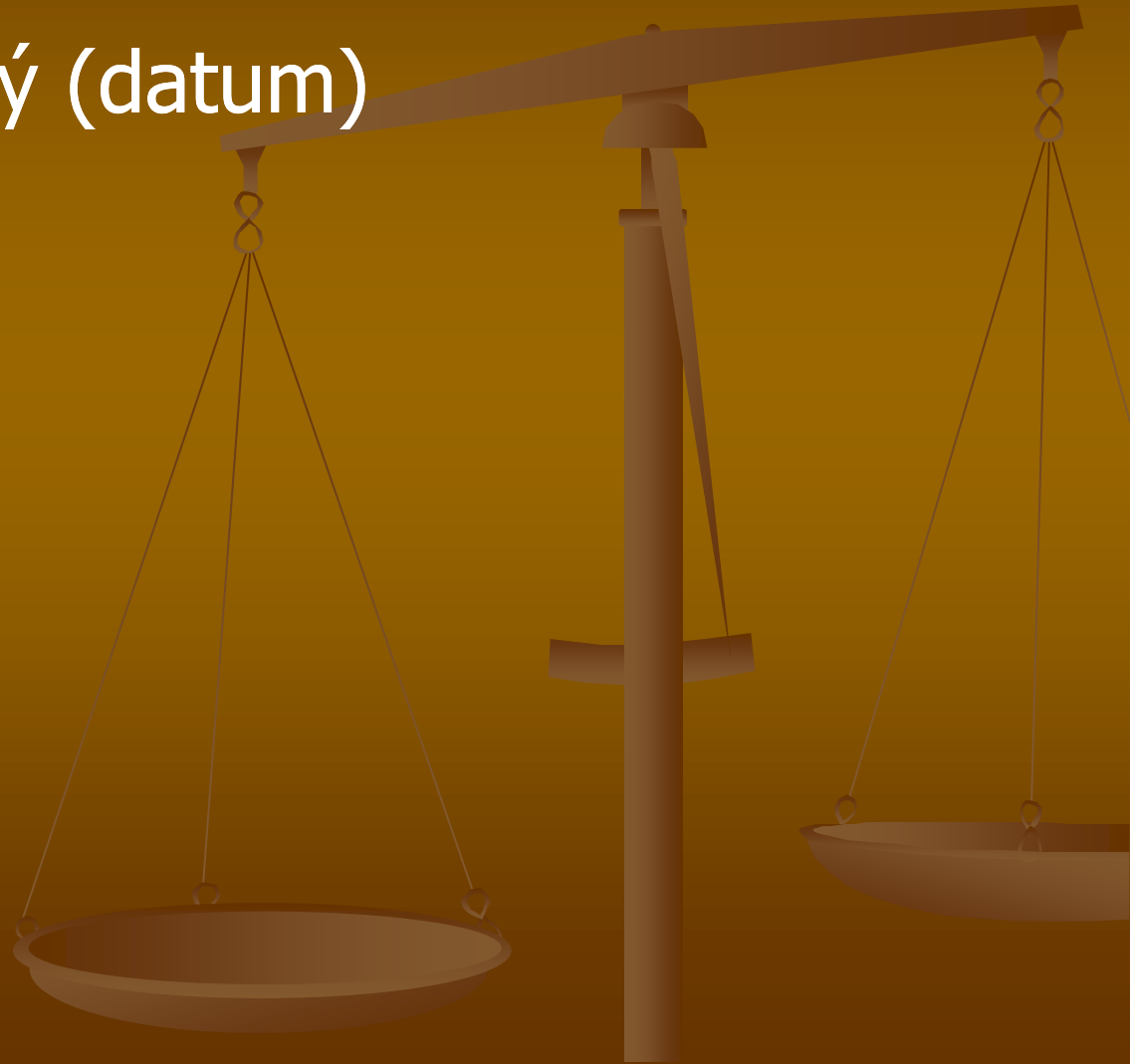
- Právní jednání se posuzuje podle svého obsahu (stejně jako současný OZ), ale:
- oproti předchozí úpravě se opouští důraz na formální hledisko projevu vůle, a klade se větší důraz na hledisko skutečné vůle jednajících osob
- Principy:
 - Právní jednání je v pochybnostech třeba považovat za **PLATNÉ**
 - Minimalizace mocenské ingerence soudních orgánů do výkladu právního jednání

Vady právních úkonů podle nového OZ

- Nicotnost (k právnímu jednání se nepřihlíží)
 - Tzv. zdánlivé právní jednání (§ 551 NOZ)
 - Chybí-li vůle nebo vážnost vůle
 - Neurčitost či nesrozumitelnost projevu vůle
 - Neplatnost (§ 574 – 588)
 - Základní princip: výklad ve prospěch PLATNOSTI právního jednání
 - Je-li neplatnost stanovena na ochranu zájmu určité osoby, musí tato osoba vznést námitku, **jinak se právní jednání považuje za platné**
 - Ale: soud přihlédně **bez námítky** k neplatnosti způsobené:
 - Rozporem s dobrými mravy
 - Rozporem se zákonem
 - Rozporem s veřejným pořádkem
 - Nemožností plnění
-

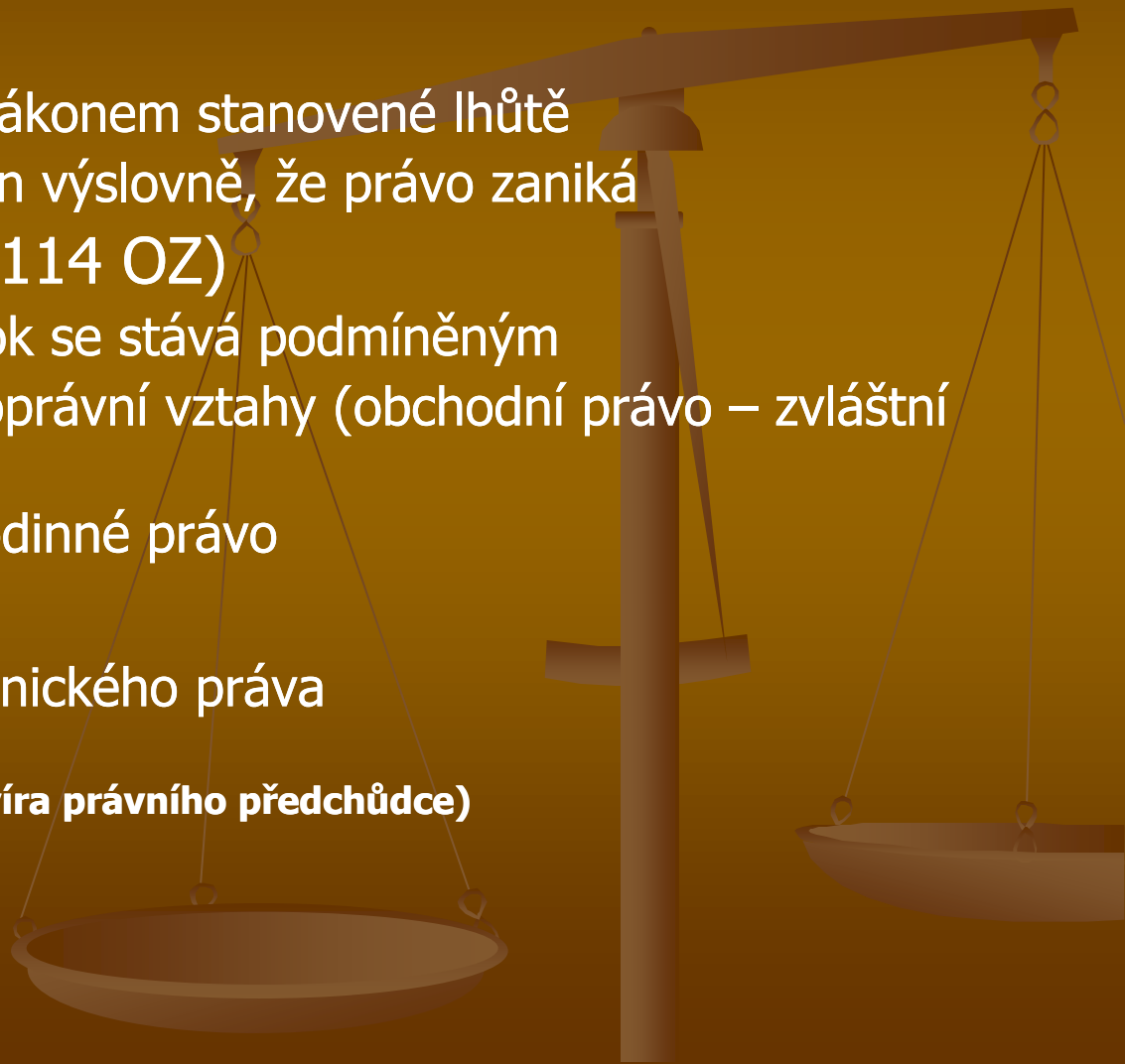
Čas

- Pevně stanovený (datum)
- Plynoucí (lhůta)

Vliv času na právní vztah

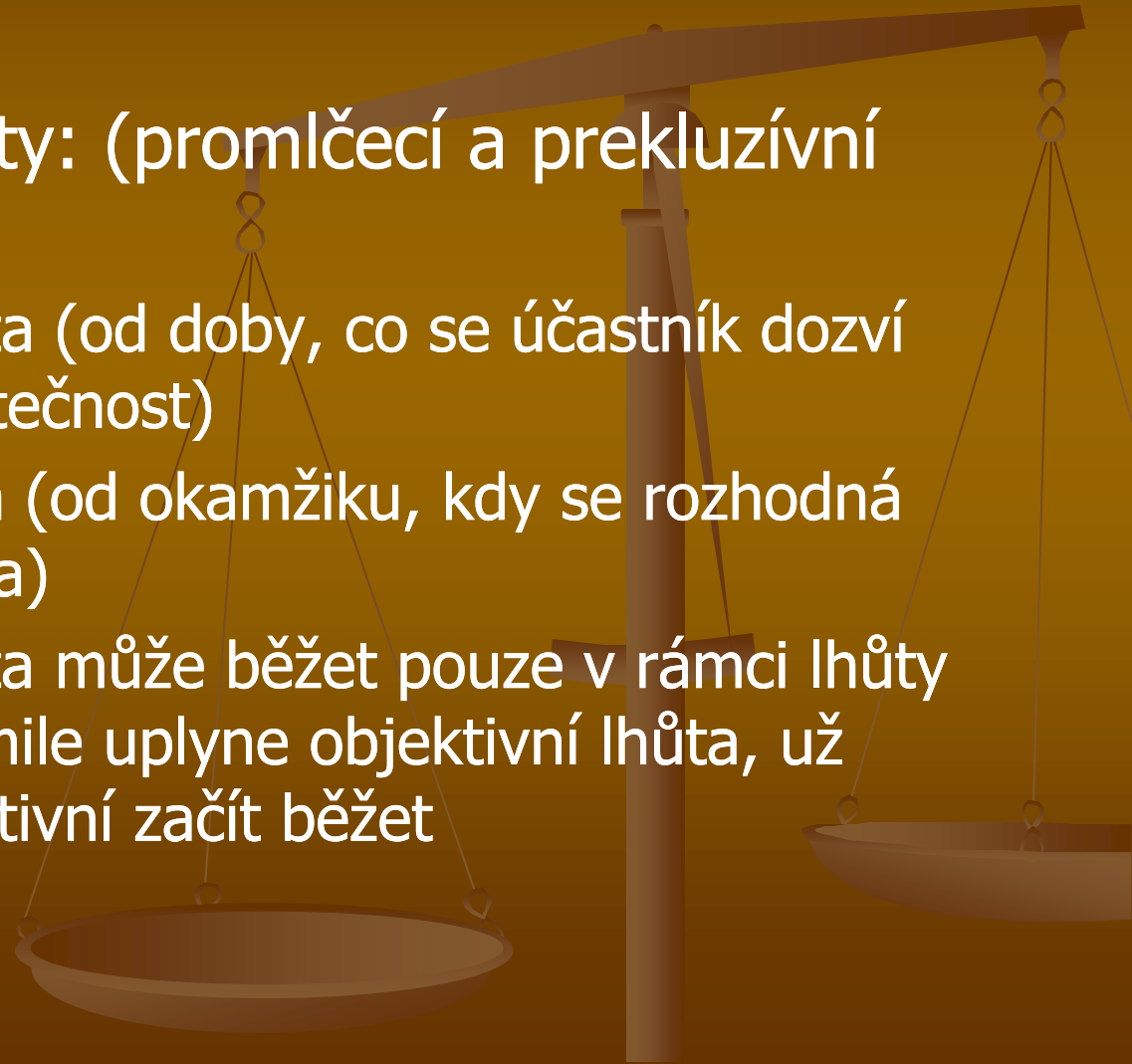
- Zánik práva uplynutím lhůty omezujícím jeho trvání (u právních vztahů na dobu určitou) - § 578 OZ
- Prekluze – § 583 OZ
 - Neuplatnění práva v zákonem stanovené lhůtě
 - Jen, stanoví-li to zákon výslovně, že právo zaniká
- Promlčení (§ 100 - § 114 OZ)
 - Právo nezaniká – nárok se stává podmíněným
 - Platí jen pro občanskoprávní vztahy (obchodní právo – zvláštní úprava)
 - Dále také: směnky, rodinné právo
- Vydržení
 - Originární nabytí vlastnického práva
 - **PODMÍNKY**
 - **DOBRÁ VÍRA** (i dobrá víra právního předchůdce)
 - **LHŮTA** (3/10 let)

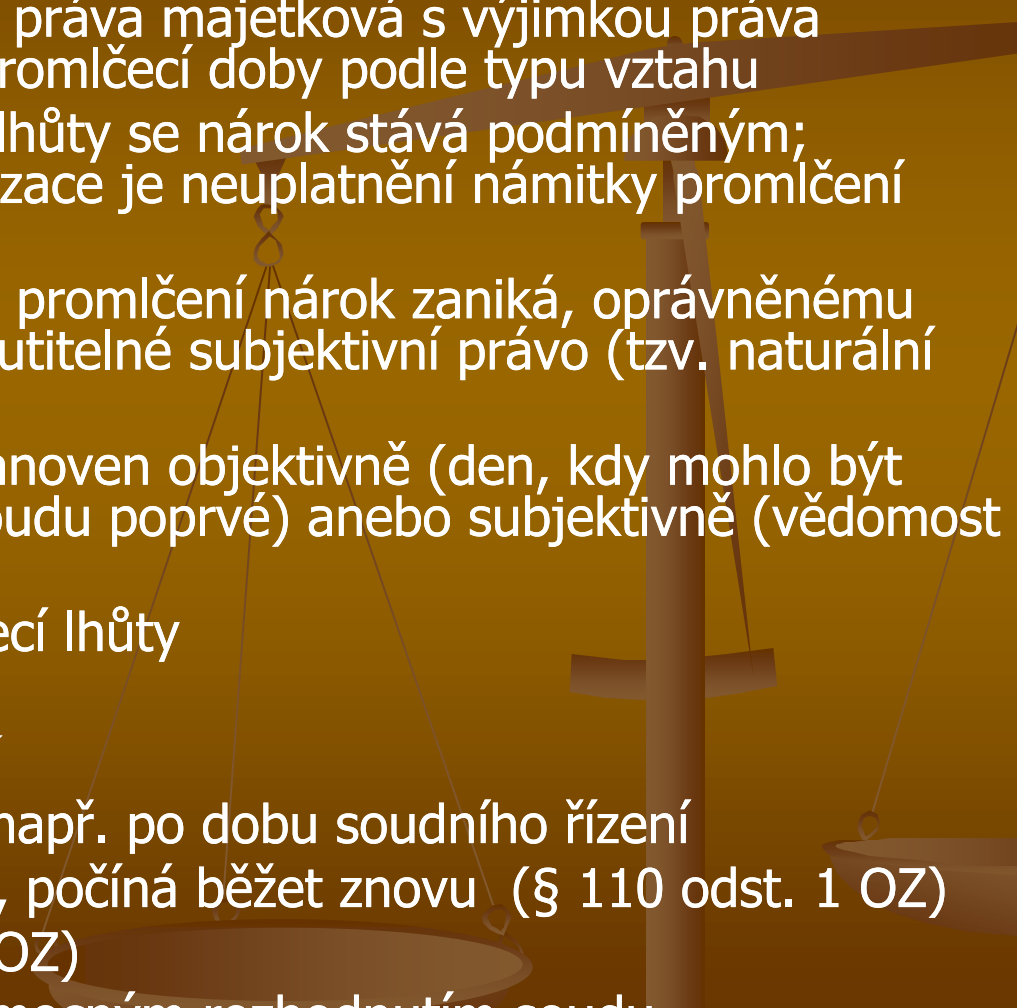
Čas jako právní skutečnost

■ Ad lhůty:

- dle počátku lhůty: (promlčecí a prekluzivní lhůty)
 - subjektivní lhůta (od doby, co se účastník dozví rozhodnou skutečností)
 - objektivní lhůta (od okamžiku, kdy se rozhodná skutečnost stala)
 - subjektivní lhůta může běžet pouze v rámci lhůty objektivní, jakmile uplyne objektivní lhůta, už nemůže subjektivní začít běžet

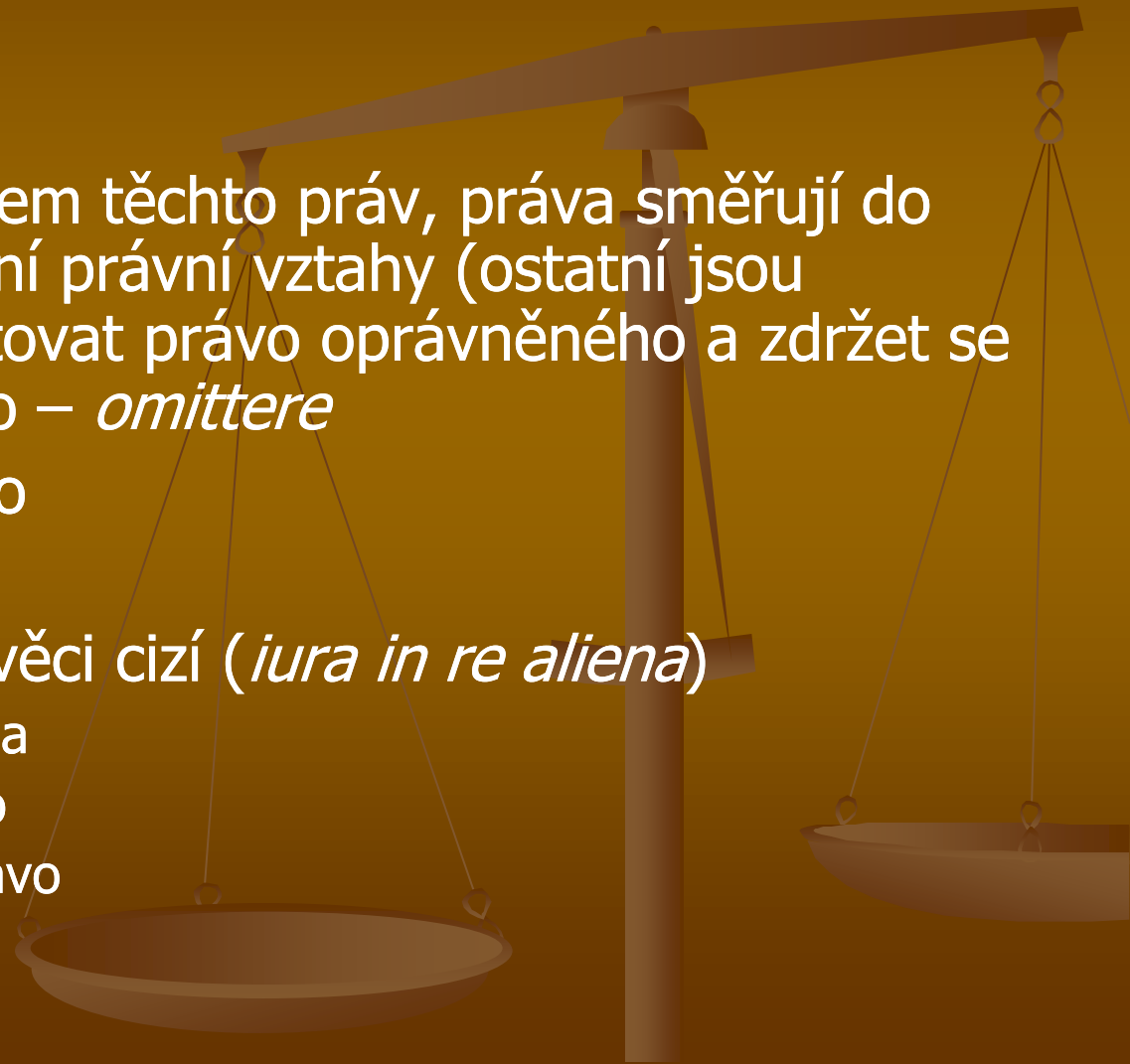
Promlčení

- **mechanismus promlčení práva (§ 101 – 114 OZ)**
 - Promlčují se všechna práva majetková s výjimkou práva vlastnického, délka promlčecí doby podle typu vztahu
 - uplynutím promlčecí lhůty se nárok stává podmíněným; podmínkou jeho realizace je neuplatnění námitky promlčení druhou stranou
 - po uplatnění námitky promlčení nárok zaniká, oprávněnému zůstává pouze nevynutitelné subjektivní právo (tzv. naturální obligace)
 - počátek může být stanoven objektivně (den, kdy mohlo být právo uplatněno u soudu poprvé) anebo subjektivně (vědomost újmy)
 - překážky v běhu promlčecí lhůty
 - promlčení **nepočne**
 - promlčení **neskončí**
 - promlčení **neběží** – např. po dobu soudního řízení
 - promlčení se **přerušuje**, počíná běžet znovu (§ 110 odst. 1 OZ)
 - uznání dluhu (§ 558 OZ)
 - přiznání práva pravomocným rozhodnutím soudu
-

System věcných práv

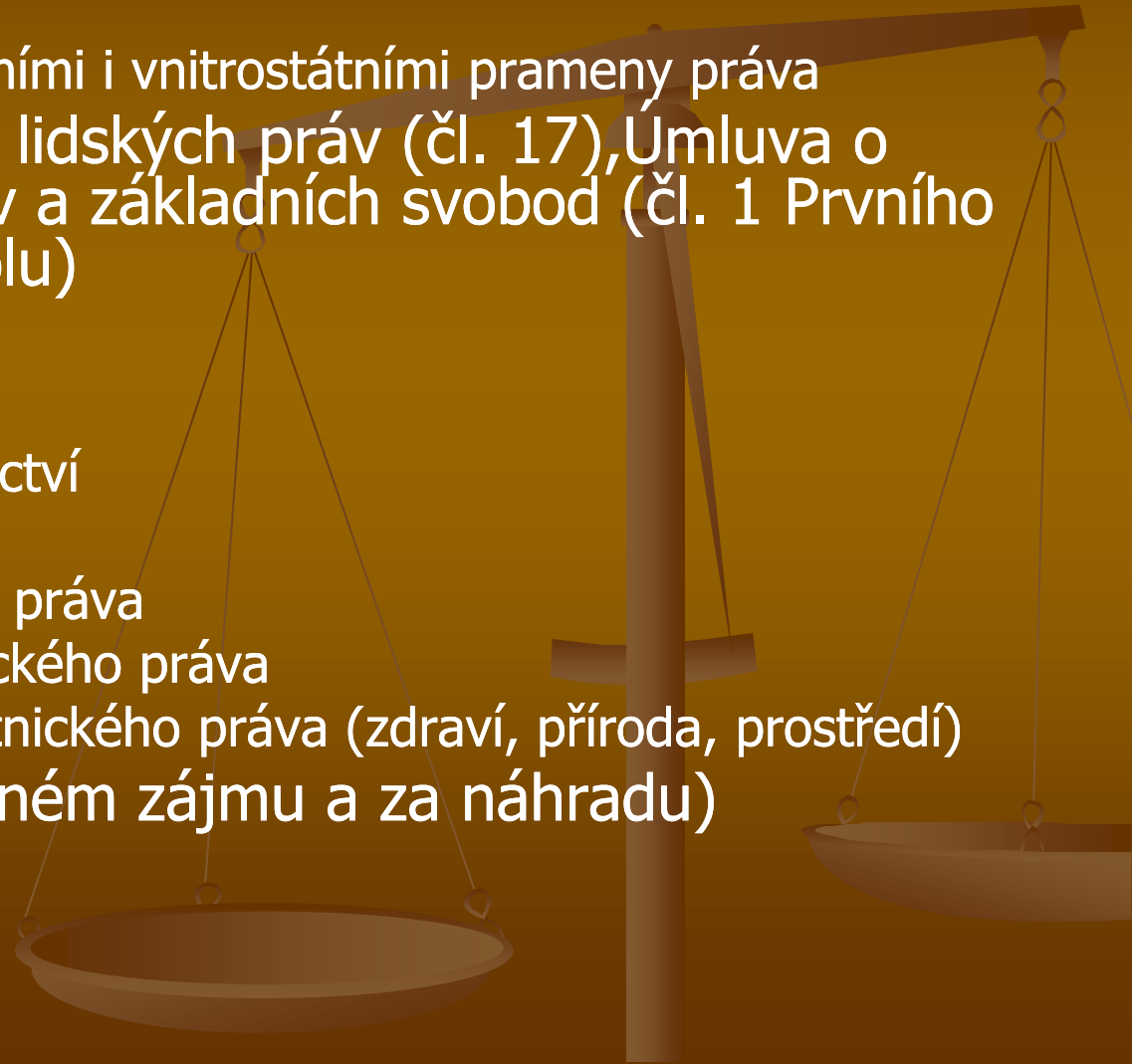
■ 1) Věcná práva

- *iura in re*
- věc je předmětem těchto práv, práva směřují do věci → absolutní právní vztahy (ostatní jsou povinni respektovat právo oprávněného a zdržet se zásahu do něho – *omittere*)
- vlastnické právo
- držba
- věcná práva k věci cizí (*iura in re aliena*)
 - věcná břemena
 - zástavní právo
 - zadržovací právo

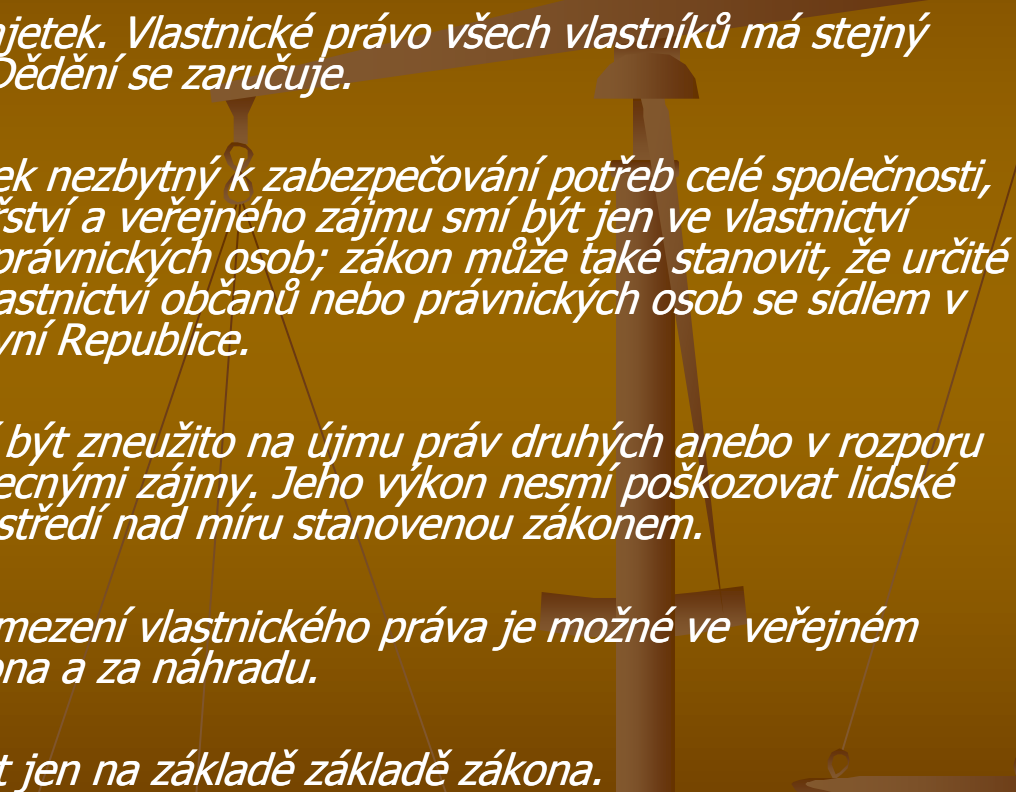
Vlastnické právo

- Vlastnické právo
 - zakotveno mezinárodními i vnitrostátními prameny práva
- Všeobecná deklaráce lidských práv (čl. 17), Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (čl. 1 Prvního dodatkového protokolu)
- Listina – čl. 11:
 - Právo na vlastnictví
 - Rovnost forem vlastnictví
 - Právo na dědění
 - Omezení vlastnického práva
 - Zákaz zneužití vlastnického práva
 - Omezení výkonu vlastnického práva (zdraví, příroda, prostředí)
- Vyvlastnění (ve veřejném zájmu a za náhradu)

Listina

■ Čl.11

- (1) Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Dědění se zaručuje.*
 - (2) Zákon stanoví, který majetek nezbytný k zabezpečování potřeb celé společnosti, rozvoje národního hospodářství a veřejného zájmu smí být jen ve vlastnictví státu, obce nebo určených právnických osob; zákon může také stanovit, že určité věci mohou být pouze ve vlastnictví občanů nebo právnických osob se sídlem v České a Slovenské Federativní Republice.*
 - (3) Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.*
 - (4) Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu.*
 - (5) Daně a poplatky lze ukládat jen na základě zákona.*
-

Občanský zákoník a vlastnictví

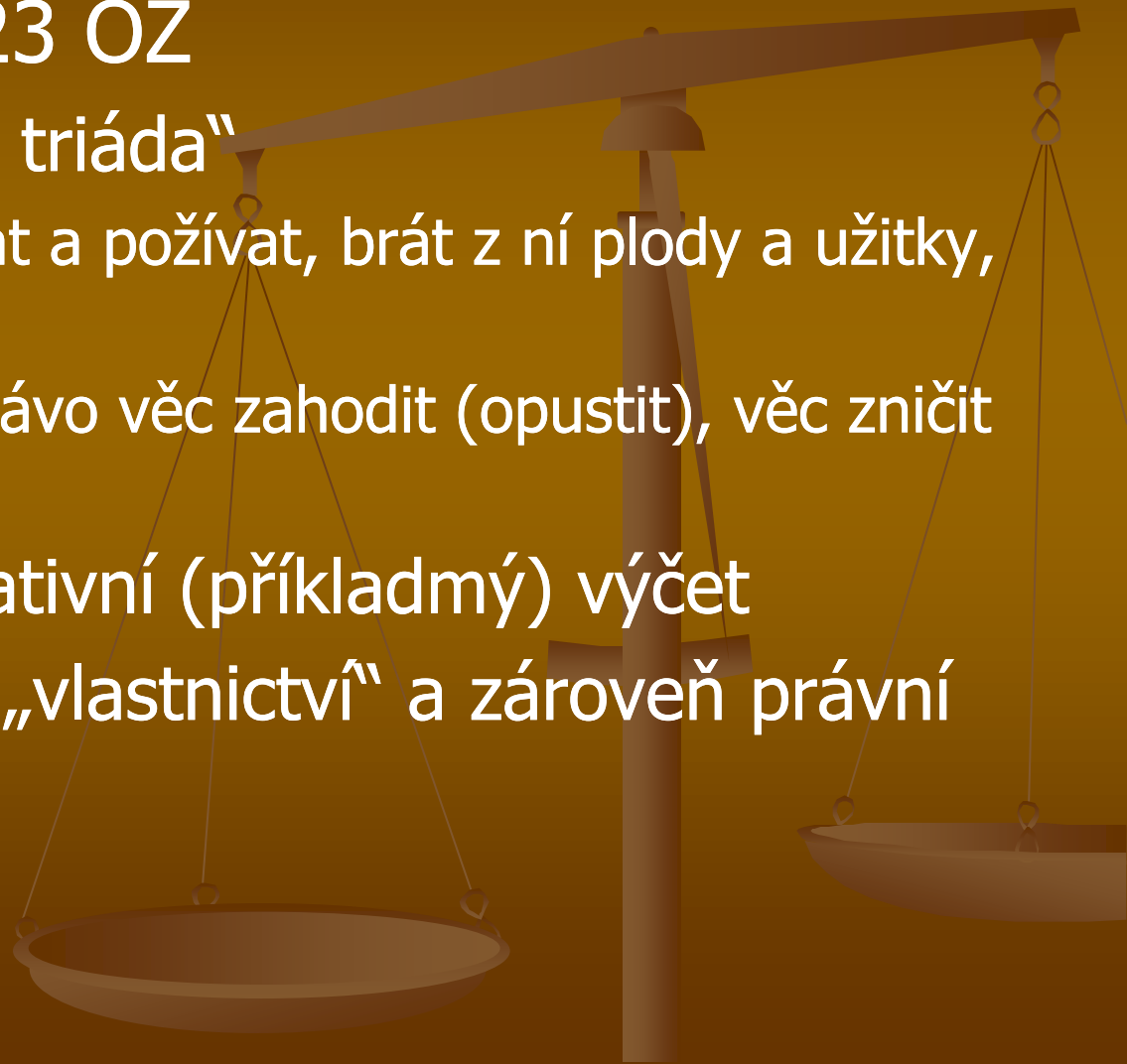
■ Ustanovení § 123 OZ

■ Tzv. „vlastnická triáda“

- Právo věc užívat a požívat, brát z ní plody a užitky, disponovat s ní
- Dále ovšem: právo věc zahodit (opustit), věc zničit atd.

■ Je to demonstrativní (příkladný) výčet

■ Definice pojmu „vlastnictví“ a zároveň právní norma

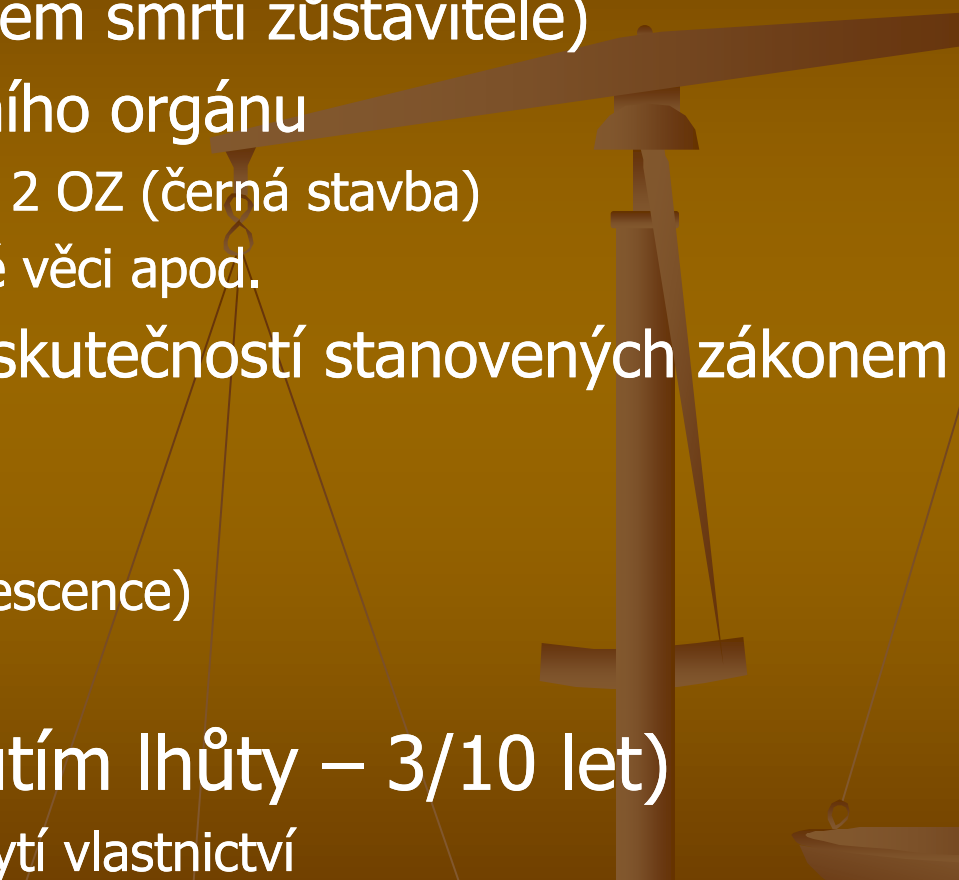
Omezení vlastnictví

- Omezení vlastnického práva
 - Pojmové omezení (imanentní)
 - Vnější omezení (jinými právními vztahy)
 - Použití věci bez souhlasu vlastníka
 - Vyvlastnění
 - Zákon č. 183/2006 Sb., stavební zákon
 - Zákon č. 184/2006 Sb., o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě
 - Regulace sousedských vztahů - § 127 OZ („imise“)
 - Vstupy na cizí pozemky, podrosty a převisy, oplocení

Nabývání vlastnictví I.

- Nabývání vlastnictví – „nabývací tituly“:
 - „nikdo nemůže převést více práv, než sám má“
 - Smlouvou
 - „nikdo nemůže převést více práv, než sám má“
 - translační účinky (převod vlastnictví samotnou smlouvou)
 - převod nemovitostí, které nejsou vedeny v katastru
 - obligační účinky (smlouvou vzniká závazek převést vlastnictví)
 - obecné pravidlo u věcí movitých - § 133 OZ

Nabývání vlastnictví II.

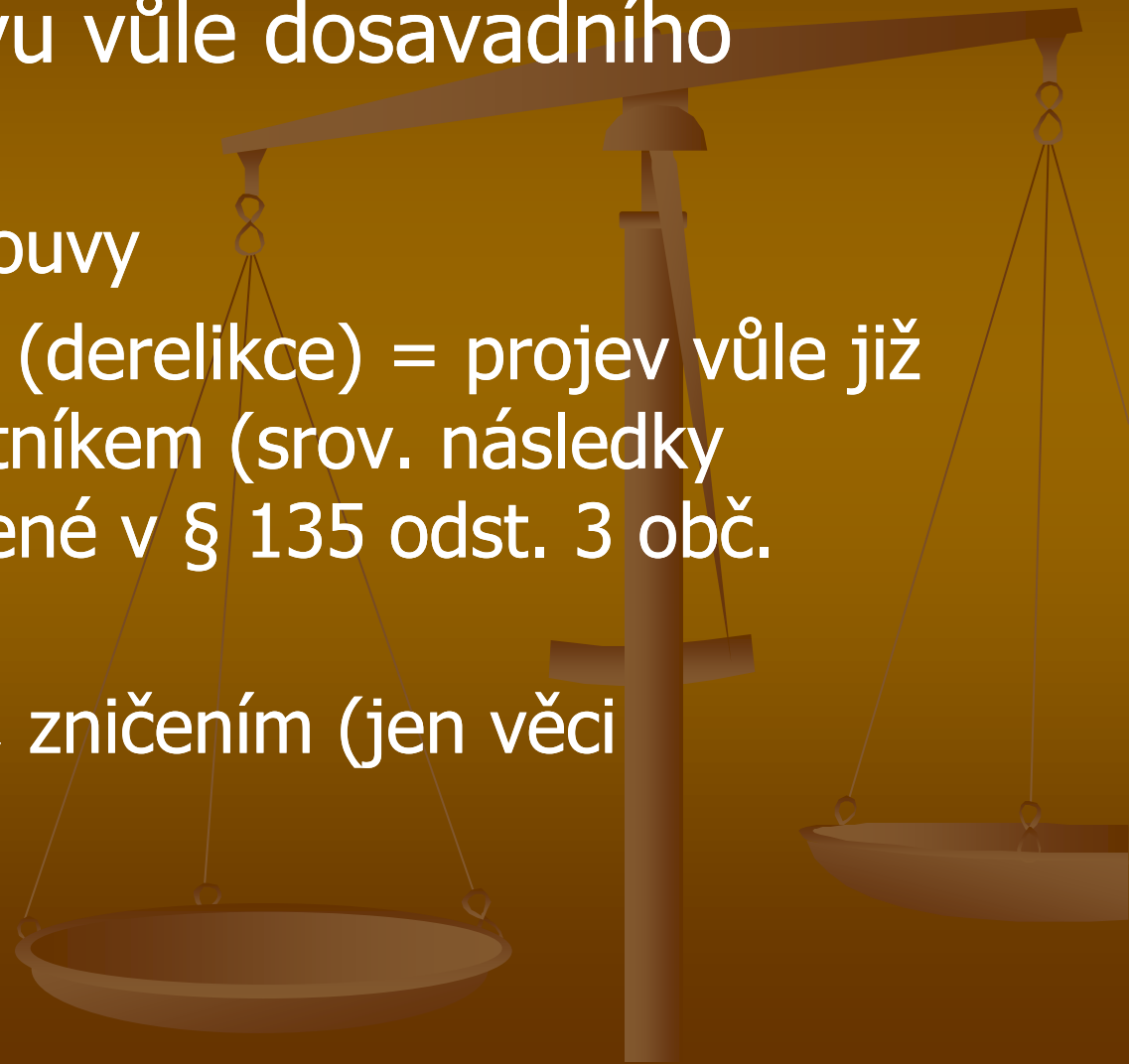
- Děděním (okamžikem smrti zůstavitele)
 - Rozhodnutím státního orgánu
 - Např. § 135c odst. 2 OZ (černá stavba)
 - Rozdělení společné věci apod.
 - Na základě jiných skutečností stanovených zákonem (např. vydržením)
 - Přisvojení věci
 - Přírůstek věci (akrescence)
 - Zpracováním věci
 - Vydržením (uplynutím lhůty – 3/10 let)
 - Originární způsob nabytí vlastnictví
-

Ochrana vlastnictví

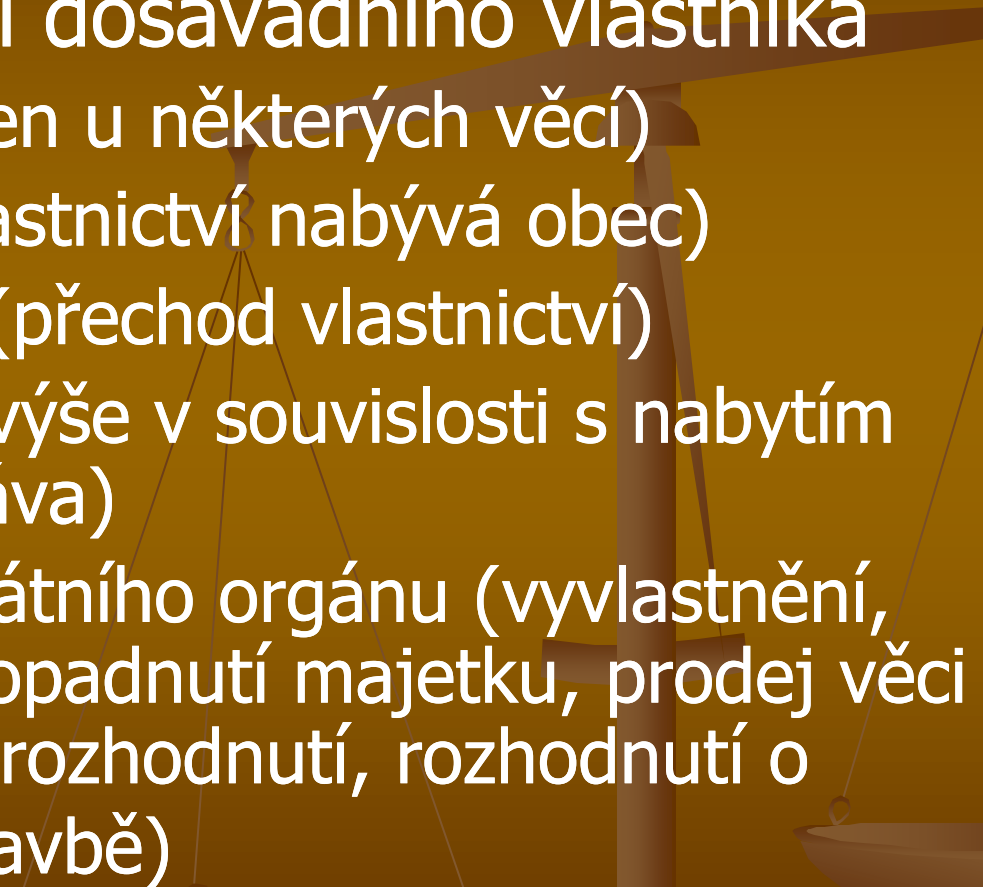
- Ochrana vlastnictví
 - Jeden ze základních právních institutů majetkoprávních vztahů, důležitost i v jiných odvětvích
 - Občanskoprávní prostředky ochrany
 - Zápůrčí (negatorní) žaloba
 - Žaloba na vrácení věci (reivindikace)
 - Restituční žaloba (navrácení do původního stavu)
 - Např. „černá stavba“ na pozemku, zpracování cizí věci ve špatné víře

Zánik vlastnictví I.

- Důsledek projevu vůle dosavadního vlastníka
 - Na základě smlouvy
 - Opuštěním věci (derelikce) = projev vůle již nebýt dále vlastníkem (srov. následky opuštění upravené v § 135 odst. 3 obč. zákoníku)
 - Spotřebováním, zničením (jen věci zužititelné)

Zánik vlastnictví II.

- Nezávisle na vůli dosavadního vlastníka
 - Zánikem věci (jen u některých věcí)
 - Ztrátou věci (vlastnictví nabývá obec)
 - Smrtí vlastníka (přechod vlastnictví)
 - Vydržením (viz výše v souvislosti s nabytím vlastnického práva)
 - Rozhodnutím státního orgánu (vyvlastnění, rozhodnutí o propadnutí majetku, prodej věci v rámci výkonu rozhodnutí, rozhodnutí o neoprávněné stavbě)
-

Děkuji vám za pozornost.

